Kiáltozás az egérlyukból

Ülök, mint valami Dosztojevszkij-hős, egy egérlyukban, és hosszú monológot szövök, persze kevésbé metafizikus módon, mint az orosz író hőse vagy antihőse, aki a kétszer kettő diktatúrája ellen lázadt fel, mert úgy vélte, hogy a köznapi okosságok, sőt a tudományok és a rájuk alapozott emberi remények is ellentétesek Krisztussal és a hittel. Én viszont, dolgozószobám egérlyukában, ellenkező értelmű füstölgést érlelek magamban, nagyon szeretném, ha a kétszer kettő köznapi logikája érvényesülhetne végre az életben, a politikában, és meghatározná annak a pártnak a logikáját is, amelyhez tartozom.

A Szabad Demokraták Szövetsége május 28–29-én küldöttgyűlést tart ugyan, de ott nem mászhatok a fényre egérlyukamból, mert erre az összejövetelre azért került sor, hogy a párt alapértékeivel harmonizáló, használható alapszabályt hagyjon jóvá. Így hát politikai megnyilatkozásra csak néhány előre kijelölt személynek nyílik majd lehetősége, amit mélyen megértek és tudomásul veszek, de nem példás fegyelemmel, mert lám, tovább füstölgök, hátha a sok összesereglett küldött közül néhánynak szöget ütök a fejébe, esetleg kampót, melyre ráfüggeszthetem egérlyukban összepakolt kis útravalómat.

Azzal kezdem, lelkiismereti okból, hogy bánattal tölt el az az fejlemény, melyet cicerói ékesszólással sem gátolhatnék meg, nevezetesen, hogy a küldöttgyűlés óriási többséggel megszavazza majd csatlakozásunkat a Liberális Internacionáléhoz. A rossz döntéseket általában jobb minél később meghozni, mert addig sem zavarnak vagy kompromittálnak. Ennek a rossz döntésnek azonban különös varázst ad, hogy megkésve még több szabadkozásra és magyarázkodásra ad okot. Most ugyanis a Fidesz után, ennek jóindulatú támogatásával egy olyan Liberális Internacionáléba kullogunk be, melynek pártjai az utóbbi időben vesztettek jelentőségükből, ráadásul többnyire konzervatívabbakká váltak, jobbratolódtak. Az FDP például, a német felsőpolgárság és nagytőke pártja, feladta eddig tiszteletre méltó emberjogi politikáját, és – egyébként a szociáldemokratákkal karöltve – azt az úgynevezett „menedékjogi kompromisszumot" támogatja, mellyel a politikai menekülteket, akárcsak a szennyezett szemetet, a környező országokba szállítják át, más szóval, hogy a menedékjogot senkitől se kelljen megtagadni, be sem engednek senkit Németországba. Ez olyan, mintha megszüntetnék a könyvcenzúrát – a könyvkiadással együtt.

Egérlyukamban félelem fog el, hogy csatlakozásunk, a Nagy Sándor-féle szakszervezet minapi diadala okozta riadalommal párosulva, ama szabaddemokraták alá ad lovat, akik antikommunizmusuk napszemüvegén keresztül egyszer csak reményszínűnek látják a miniszterelnököt és csapatát, és a kétszer kettő logikájának fittyet hányva demokratikus politizálást várnak el tőle. Néhány évvel ezelőtt egy Soros György által adott vacsorán Antall József, feltehetően marxista neveltetésemre célozva, azt mondta nekem, hogy „kutyából nem lesz szalonna". „De szalonnából se lesz kutya" – vágtam neki vissza, és ennek a számomra is meglepő válaszomnak mostanára bimbózott ki az értelme. Antall úr és pártja valami rég halott dolgot képvisel, a „szalonna" szóhoz az ő esetükben az „avas" jelző társítható, a társaság horthysta kipárolgású úriemberei között mind gyakrabban tűnnek fel a különféle alapítványok és egyéb pénzosztó helyek környékén a még régebbi parfümű Noszty-fiúk, akik Tóth Mari kegyei helyett a jóval kevésbé szexepiles állami szektor és a bankvilág vonzalmára pályáznak, Mikszáth aranyifjánál sikeresebben. Avas szalonna az a Magyarország, amelyet megtestesítenek, noha – és erre, elismerem, nem gondoltam annak idején – olyan szalonnák ők, akik ugatnak is, harapnak is időnként, mintha mégis kutyákká változhatnának.

Most kidugom a lyukból a fejemet, fel is szegem az ég felé, és tőlem telhető hangerővel világgá kiabálom, hogy pártom, a Szabad Demokraták Szövetsége régi szép hármas jelszavából, a „Tudjuk, merjük, tesszük"-ből feladja az utolsó kettőt, ha nem szögezi le mindenki számára érthetően és egyértelműen, hogy a választáson a jelenlegi koalíciót, és elsősorban ennek vezető erejét, az MDF-et akarja legyőzni. Ennek a pártnak ugyanis nemcsak a fasisztoid jobbszárnya, hanem idegrángatódzását egyre nehezebben leplező „nyugodt ereje", vagyis a közepe sem képes arra – és többnyire nem is áhítozik rá –, hogy a nyugati értelemben vett demokrácia értékeit képviselje. A bizonyítási eljárást *Bauer Tamás* szerencsére megspórolta nekem: a *Népszabadság* május 22-ei számában bebizonyította, hogy ez a „közép" a gazdasági etatizmus híve, a nacionalizmus élharcosa, „rendre áthágja a hatalmi ágakat elválasztó korlátokat", vagyis kiépíti, ahol csak bírja, új ideológiával a régi pártállami struktúrákat és kormánykoalíciójába bevonja a hazai szélsőjobb legfontosabb erőit. A bűnlajstromot formás kéziratta kerekíthetném. A belügyminiszter tavaly október 23-án – hogy jóhiszeműen fejezzem ki magamat – statisztált, amikor a szélsőjobboldali csőcselék tüntetett az államelnök ellen. – „Magyarok Világszövetsége" néven a kormány egy még tőle is jobbra álló, de egyébiránt megalázóan lojális és különlegesen demagóg szervezetet hozott létre Kádár-korabeli elődjének romjain, és irdatlan összeggel terhelte meg titokban e szervezet vezetőjének bankszámláját. Ez a nyugodt közepű kormánypárt gazdasági sikertelenségét, be nem váltott ígéreteit úriasan pimasz gesztusok egész sorával kompenzálja, liberális szárnya pedig, miután a médiaválság idején szolgaian végrehajtotta a szélsőjobboldali utasításokat, most szívéhez kapva a szélsőjobb kizárását követeli.

A mi pártunkban a legtöbb vezető politikus önértéknek tekinti a taktikázást: viszolyog az egyértelmű állásfoglalástól, mert ezzel embereket idegenít vagy ijeszt el. Ez azonban vállalható veszteség, mert a nyílt beszédért cserébe megnyeri azokat, akik már régóta ezt várják tőlünk. Nem csak én ülök egérlyukban, az ország többsége belefúrta már magát a földbe, és – velem ellentétben – még csak nem is beszél. Sokan sejtik, hogy egyetérthetnének velünk, de erre nem adunk módot. Igazságaink tétovák, és többnyire elnyeljük mondataink végét.

A közelgő választások brutális nyíltsággal vetik fel a kérdést: ha a liberális erők együttesen nem haladják meg az ötven százalékot – ami nagy valószínűséggel megjósolható –, akkor a szocialisták vagy az MDF irányába induljunk-e koalíciós partnert keresni. Ezt a dilemmát többnyire azzal hárítják el, hogy nem szerencsés, ha egy párt előre megköti a kezét. Ez igaz. De még kevésbé szerencsés, ha a választó nem tudja jó előre, hogy a párt, amelyet támogatni kíván, mire használja majd a szavazatát. Ha például a koalíciót szeretné megbuktatni, akkor haragudna arra, aki voksát Antall megmentésére fordítaná. Ez megfordítva is igaz: aki semmiképp sem akarja kormányon látni a szocialistákat, annak joga van tudni, hogy mely pártok tartják tiszteletben ezt az óhajat.

Tutyimutyinak tartom azt a személyt vagy pártot, mely a megkerülhetetlen kérdéseket kerülgeti. Márpedig az „Antall vagy Horn" dilemma mindenképpen felmerül. Ha már kidugtam a fejemet a lyukból, akkor azt sem hallgathatom el, hogy a szocialista párt vezetői nem töltenek el bizalommal. Ellenzéki múltam alapján ez nem is várható el tőlem. Ennek a pártnak a legtöbb korifeusa a kádárizmus kiszolgálója volt, sokan az utolsó pillanatig. Múltjukkal azóta sem néztek szembe, legalábbis a nyilvánosság előtt nem. Kormányra kerülésük tovább nehezítené, hogy levonhassuk a rendszerváltozás személyi konzekvenciáit, megszüntessük az állami tulajdon túlsúlyát, és meggátoljuk ott, ahol erre törvényes lehetőség nyílik, a vagyonok és a pozíciók átmentését. Másrészt azonban a szociáldemokrácia nemzetközi normáihoz alkalmazkodni akaró (vagy részben: kényszerülő) szocialisták csak titkon és felemásan építgethetnének régi-új pártállami struktúrákat, és feltehetően tartózkodnának ezek brutális formáitól. Az MDF viszont évek óta szinte mást sem tesz sikeresen, mint a látszatra is alig ügyelő, könyörtelen pártállamosítást. Az állami szféra befolyása alá vonja a bankrendszert, a privatizációt, a tévét, a rádiót és amennyire bírja, a lapkiadást, továbbá a kultúrát, az oktatást, megpróbálja maga alá gyűrni a bírói és ügyészi szervezeteket, és klienssévé tenne mindenkit, aki él és mozog. Ha ez a folyamat még négy évig eltart, a pártállami struktúrák ránk keményednek, és beláthatatlan időkig áttörhetetlenekké válnak.

Antall József kis farmozdulatokkal és tőle telhetően bájos mosollyal felteszi a kérdést: mit kapok, ha végleg elválok a Magyar Úttól? Döbbenten látom, hogy Orbán Viktor máris reagál: ugyancsak kis farmozdulatokkal és Antallénál feltétlenül megnyerőbb mosollyal tesz néhány tánclépést újdonsült székháztulajdonos-társa, a miniszterelnök felé. Egyszer csak tetszik neki a jelenlegi kormány külpolitikája. A pénzügyminiszter újabb hüvelykszorító csavarintása nem tetszik ugyan neki, de tárgyalni azért talán hajlandó róla. Remélem, mi – ha egyszer netán felénk is áramlana – nem viszonoznánk a bájprovokációt. Nem biztos, hogy Hornékkal megvalósulhat a demokratikus átalakulás; de Antallékkal biztosan nem valósítható meg.

Közelednek a választások – meglehet, hogy rohamléptekben közelednek. Ha a Tisztelt Ház leszavazza a pénzügyminiszter júniusban beterjesztendő gazdasági csomagtervét, akkor talán már ősszel választhatunk. Márpedig ezt a csomagtervet a társadalombiztosítási választások eredményének ismeretében igen nehéz lesz jóváhagyni. A megerősödött szakszervezetek bizonyára ellenzik majd a megszorító intézkedéseket, főként a beígért fizetésemelések elhalasztását. Lehet filozofálni azon, hogy jó-e az országnak, ha a szakszervezetek erősek, amikor nincs mit újrafelosztani, de a kormány csak magát okolhatja: miért várt a szakszervezeti választásokkal mostanáig, amikor elháríthatatlanok a következmények? Ennek meg is issza a levét, hiszen ismét konkrét áldozatokat követel, elvont ígérgetések kíséretében. Csak az mentheti meg júniusban, ha az ellenzéki erők vagy azok egy része előnyösebbnek tartana egy jövő évi választást, még elkeseredettebb tömegekkel. Aki azonban így okoskodik, annak vállalnia kell, hogy ellenzéki létére megmentett egy nagyon rossz kormányt.

Most pedig visszahúzom fejemet az egérlyukba. Amióta ezt a cikket írom, a Fidesz vezetői sikeres erkölcsi halálugrást hajtottak végre abba a mélységbe, amelytől eddig rokonszenvesen viszolyogtak. Az MDF irányítói pedig már csak idő kérdésének tekintik pártjuk széthullását. A frontvonalak összegabalyodtak, tovább nőttek az előrehozott választás esélyei.

Azon töprengek itt a mélyben, hogy tekintettel erre nem kellene-e már eldöntenünk, hogy ki lesz a listavezetőnk. Pető Iván a Mozgó Világ májusi számában úgy nyilatkozik, hogy ezt a posztot az SZDSZ első embere, vagyis ő tölti majd be. Rajta kívül azonban Kuncze Gábort is emlegetik ebben az összefüggésben. Őszintén szólva tetszik nekem, hogy az SZDSZ vezetőit nem hatja át a személyes hatalom tébolya. Antall például megcirógatná az ördög macskáját is, ha ennek következtében akár csak egy nappal tovább lehetne miniszterelnök.

Orbán Viktor ilyen irányú ambíciói pedig szemmel láthatóan felszabadultak az erkölcsi skrupulusok alól. Örülök, hogy a mi vezetőink nem ilyenek. De bár jobban lerína róluk, hogy tudják: az öntudatos választópolgár elvárja választottaitól, hogy büszkék legyenek a posztra, amelyre ő emelte őt. Mert ha az objektív alkalmassághoz a nekifeszülés szubjektív pátosza társul, akkor jó eséllyel pályázhat a győzelemre akármelyikük.

Eörsi István

Békét!

Sodródunk a háború felé. A szomszédos szerb–horvát–bosnyák viszály megoldhatatlan politikai kihívás a világ számára. A bevált válságkezelő módszerek a segélytől a blokádig, a békefenntartóktól a fenyegetésig mind olyan alacsony hatásfokúak, hogy eredményről aligha lehet szólni.

A világ tehetetlen, szolidárisan nézi a népirtást, nem érti a egyetértenek, kész vagyunk akár támadni is.

A történelem és századunk minden véres háborúját hatásos ideológiák, politikai offenzívák előzték meg. Jószerével mindig akadtak nemes ügyek, Aztán itt kapnak ellátást, itt lesznek a raktáraik, ide jöhetnek vissza. Aztán innen zúdulhatnak. Már eddig is ide menekültek, de egy elsöprőbb háborúban még többen kell hogy ezt tegyék. Aztán jöhetnek az elté-

fegyver, még több áldozat, nálunk pedig még több menekült és még több célpont lesz. Rettegjünk egy győztes háborútól, mert a vesztesek nem felejtenek. Ezt a mi népünk fájdalmasan emlegeti is, fel-felüti fejét a kisemmizettnek véltek érzete. Csak a megegyezés kínál reményt, tartson bármily soká. Szerbiát talán meg lehet fékezni katonákkal, de amíg szerb